

ШУМАДИНЬА,

Л И С Т Ъ 3 А

КНЪИЖЕВНОСТЪ, ЗАБАВУ И НОВОСТИ.

ТЕЧ. VI.

Овај листъ излази сваке Суботе. Цена е одъ 1. Апр. до нове године 18 гр. За огласе плаћа се 3 вр. ср. одъ врсте за едан-путъ а 5 вр. ср. за трипутъ.

№ 45.

Путеви Судбине.

(Приповедка изъ древни времена србски.)

I.

Сунце се већъ полако клонило залазку; сѣнка грмова и шибля све се већма уедно сливала и мѣшала са слабомъ присѣнкомъ, кою вечерњи зраци сунца на суморну едну стѣновиту долину рѣке Мораве бацаю; сове и ноћне птице, које се одъ зрака сунчаногъ по пещерама и мрачнимъ кланцима крию, оживиле су и подмукло њиово крештанѣ неприятно е потресало ноћну тишину, тако, да е душу осамнайсто лѣтне дѣвойке Воляне коя се у плавини закаснила, и коя е иначе неустрашима крозъ дивљи овај предѣлъ унакрестъ пролазила, нека тайна зебня обузела. Она бияше дошла у ову дивлячку пустиню јоштъ око подне, да ту набере лековите траве, које нигди тако у изобиљу не бияше, као у овимъ необитаванимъ и дивљимъ кланцима. Одъ ови травахтѣла е она сварити цѣлительни лекъ својой старой и болной майки, коя е у едной усамљеной колеби у средъ планине самртно лежала.

Дѣвойка се већъ одавно могла кренути кући, да ње на еданъ сатъ предъ залазакъ сунца одъ умора подъ еднимъ гранатимъ растомъ легла; и ту чудновати санакъ снила. Она е снила, да ю е еданъ лепъ и племенитогъ изгледа младићъ, коме равногъ она јоштъ никада видила ње, њѣжно загрлио, и да е у томъ тренутку неизказана милина прси њне потресла; но изъ овогъ чудноватогъ и њой непознатогъ осећања, тргне е едно суморно страшило, које јой е гробнимъ гласомъ прозборило ове рѣчи: „Савладај чувство и страсть, коя ти у души ма' преузима; на стази судбине твоје не кляя мирисно цвеће любви; ти си посвећена освети, и само средствомъ освете можешъ ти срећномъ постати!“ Ово страшило на то изчезне, а одма затимъ отргне се и онај младићъ одъ њѣ и притрчи другой дѣвойки, клекне предъ њомъ и завѣри њойзи свечано вѣчну любовъ и вѣрность. Воляна е одъ силне туге и стра повикала и кадъ се иза сна тргла, бацило е сунце последнѣ свое зраке на вр'ове горостасни ела.

Замислѣно продужила е Воляна свое траженѣ лековити трава и ње се никако могла отрести овогъ чудноватогъ сна, кои е душу њну тако силно потресао.

Ликъ оногъ красногъ младића, когъ јой е њна сила воображена у сну показала, живо е трептио предъ очима њнимъ, и премда се она усиљавала обратити мисли свое и позоръ на онај посао, збогъ кога е одъ куће пошла, она ње могла никако истаснути производъ свога воображена изъ узбуђене душе.

Ноћ бияше већъ далеко превалила, докъ е Воляна све потребне јой траве набрала. Дивљъ су хујали планински потоци, силније е дисао вѣтаръ и преламао се о кршеве, яснѣе су крештале птице ноћногъ мрака, но при свимъ тимъ стравама, и премда е млађано срце Волянино нека зебня обузела, ишла е она својой кући и пакъ тихимъ коракомъ съ ноге на ногу; ерѣ јоштъ еднako заносіо е мисли њне чудновати санъ, но она ње мислила само на оногъ младића, него и на оно грозеће страшило и њгове рѣчи, и тада се она сѣти, да јой е и њна мати често говорила подобне рѣчи, кадъ се случайно кадъ повела рѣчь о любви, и та околность видла јой се врло чудновата и испуњавала е њно срце страомъ и некомъ немомъ слутњомъ.

„Чувствованѣ, које самъ у сну имала,“ уздисаше Воляна, бияше тако прелестно и небесно, ахъ! — па я да га утаманѣмъ, да му се никадъ заръ не предамъ! Какву ми накнаду може за то дати освета? — Нећу, немогу; я самъ већъ едномъ освете сласть уживала, но душа е моя све то својомъ тугомъ, а савестъ своимъ каѣнѣмъ горко одплатила. Едномъ играла самъ я сирѣчь съ мовимъ питомимъ еленчетомъ, које ме у несташной својой игри роговима рани; я огрезнемъ у крви. У слепой жестини гяѣва доватимъ я лукъ са оштромъ стреломъ и прободемъ еленче. У онај ма', кадъ му е стрела срце проболла, я самъ радостно узкликнула, што е око мовтако добро погодило. Али кадъ се невино живинче у крви својой и самртнимъ мукама предъ ногама мовимъ вала, онда ме обузе неизказана туга и силни болъ, силни одъ оногъ, кои ми е причинявала моя рана, и я бы тада драговольно и две такве ране отрпила, кадъ би само мое пренагло дѣло загладити могла. — Не, не, освета не може никадъ бити тако виспрена и сладка, као любовъ!“

Борећи се съ оваквимъ мислима стигла е она у глупо доба ноћи усамљеной колеби свое майке. Она полако отвори врата. Майка е њна спавала, али њнѣ санъ

биаше немиранъ и веѣма в приличію грозничномъ бунду, него ли крепителномъ одмору. Воляна е примѣтила, да в ѣной майки много горе, него што е было око подне.

Ганида итно наложи ватру и поче готовити болной майки лѣковити напитакъ. Но пре него што е она готова била, тргне се иза сна болна Вешта (тако іой беше майки име.)

„Ты си се дуго забавила, мое дѣте,“ прозбори іой мати укорителнимъ гласомъ, „я самъ те жуднимъ срцемъ изчекивала.“

Кадъ е болестникъ самъ, нѣму двогубо теже падаю муе. Но самоѣа пада најтеже ономъ, кои види предъ очима извѣстну смръть, а притомъ му на души лежи тешки тереть, кои га силно притискуе, и кои жели овай тереть са срца пре умирања свалити, — чезнеѣи за ономъ вѣрномъ душомъ, кою умируѣи единствено люби и коіой безъ затезаня свое млоговажне тайне повѣрити може.

„Немой ме укоравати, любезна мати,“ прозбори Воляна молеѣнимъ гласомъ, „еръ ѣе ме спопасти суморна слутня и я ѣу клонуту духомъ. Ти ѣешъ опетъ оздравити, на радость мою и на радость они, кои іошть кланяю старимъ боговима (еръ тада іошть нису били сви Срби примили вѣру христіянску,) и кои са снажномъ вѣромъ и съ побожношчу вѣрую твое прорицаюѣемъ гласу, и кои се диве чудесама твоіѣи тайни ванѣстоствени сила. Ти ѣешъ опетъ оздравити на радость планински наши жреца, кои те високо почитую и преуносе; еръ ти си іѣмъ была вѣрна помоѣница, коя си іѣмъ свакадъ на руци била и нѣнова дѣла крунисала божественимъ успѣхомъ! Да, любезна мати, ти ѣешъ опетъ оздравити, прелазити самномъ унаврстъ дивлѣ планине, ти ѣешъ ме іошть веѣма и дублѣ упознати са тайнама природе и таинственимъ силама духовногъ света, и ти ѣешъ іошть много пута у моме присуству приносити гнѣвнимъ боговима жертве у светоме лугу. (Ово су изражаи ази-чески.)“

„Воляно, немой се заваравати суетнимъ надеждама,“ одговори іой болна мати тужнимъ гласомъ, „я врло добро видимъ, да е ужасна смръть веѣхъ граблѣиве руке свое на мене пружила. Та вальда ѣу я бистро знати провикнути мое собственено положенѣ, — я, коя проничемъ у тайно дѣйствованѣ васцѣле природе. Немой тужити, мое лепо дѣте, што се я садъ покоровати морамъ судбини свию трошни и смртни створеня; га я се нераздваимъ одъ тебе сасвимъ; мой ѣе духъ іошть често надъ тобомъ лебдити у бурнимъ и приятнимъ сановима, да те ободри или да те напомиаѣи и укорава. Дѣйствованѣ живота мога іошть нѣе сасвимъ окончано, при свемъ томъ, што я умиремъ. Последнѣ дѣло могъ живота преносимъ я на тебе. Я самъ тебе одранила и одганла, да будешъ осветителька моя, — зато я одъ тебе не захтевамъ, да за мною тужишъ и плачешъ, него зактевамъ одъ тебе едно важно дѣло, достойно онакве женске, коя има мужки духъ и мужку снагу и одважность.“

Страва и ужась потресе душу нѣжне Воляне при овимъ рѣчима. „Освета и опетъ света!“, говораше она у себи, „та заръ ѣе ми вавѣкъ ова страовита рѣчь

у ушима звонити, и у сну и на яви?“ — Но набрзо доѣ Воляна къ себи, и видеѣи изумрле черте свое преко свега люблѣне майке, викне она ясно: „Заповеди ми, любезна мати, шта да чинимъ, и я ѣу желю твою испунити. Та ти знашъ, да е твоя Воляна свакадъ послушна била.“

(Продужиѣе се.)

Наполеонъ и Фридрихъ Штансъ.

1. Октября 1809. дакле на еданъ данъ пре, него што ѣе се дефинитивный миръ измеѣу Француске и Аустриѣ заключити, прегледао е Наполеонъ предъ палатомъ у Шенбрунну, различиту войску. Еданъ младѣиъ, просто обученъ, кои е войничкѣи шеширъ на глави имао, и на комъ е была само войничка значка, безъ кокарде, продре до генерал-штаба съ едномъ артиомъ у руцы, и видеѣи цара, упути се управъ къ нѣму. Князь Невшателскѣи, кои е у той пратнѣи цара быо, рекне му да не може садъ предъ цара изиѣи, него ако какву молбу предати има, да нѣму — князу — да, па ѣе е онъ кадъ се прегледъ войске сврши, цару предати; но онъ идуѣи ближе цару рекне, да мора садъ самъ съ царемъ говорити еръ нѣгова молба одлаганя нетрпи. Генералъ Раппъ, аѣутантъ Наполеоновъ, кадъ види овогъ непознатогъ къ цару наглеѣегъ младѣиѣа, увати га за яку и преда жандарима, кои су поредакъ одржавали, те га у нѣиовъ квартирѣ одведу и при прегледаню наѣу при нѣму еданъ новъ врло оштаръ куинскѣи ножъ, четири Фридрихдора и ликъ едне врло лепе девойке. Кадъ га е генералъ Саварие пытао на што су му ове ствари, одговоріо е само то „я самъ хтео съ царемъ да говоримъ.“ Наполеону яве, шта е онъ одговоріо, и онъ онда заповеди, да га вежу и к' нѣму ради испита доведу. — На пытаѣи, како се зове и одакле е, одговори младѣиъ: „я се зовемъ Фридрихъ Штансъ, родомъ самъ изъ Наумбурга у Саксоніи, и отаць ми е проповедникъ у томъ месту.“

„Одкадъ се задржавашъ у Бечу“ упита га Наполеонъ.

„Има два месеца“ одговори младѣиъ.

„Шта си хтео са мною да радишъ.“

„Я самъ васъ хтео молити за миръ, будуѣи е онъ врло нужданъ.“

„Знашъ ли ты, да я редко когъ човека ради таквогъ посла оѣу да саслушамъ, осимъ ако га е какавъ князь или краљ послао.“

„Я бы васъ онда убіо.“

„Шта самъ ти урадіо.“

„Вы угнѣтавате мое отечество и цео светъ. Кадъ неѣете миръ да заключите, треба да будете убийни, небыл се човечество васъ ослободило, и да самъ васъ я убіо, учиніо бы едно дѣло, кое човека правимъ человекомъ чинѣ. Я обожавамъ вашъ даръ, одъ вашегъ великогъ духа млогоме се надамъ, и пре него што бы васъ убіо, покушао бы, да васъ на миръ склонямъ.“

„Ты си сынъ едного проповѣдника и то безъ сумнѣ вѣре — — —“

„Не,“ ваше величество, упадне младѣиъ у речъ „момъ отцу моя намера нѣе позната; я е никомъ саобштіо нѣ-

самъ и јошть пре две године мислио самъ о томе: како ћу васъ одъ вашегъ предузећа одвратити или убити.“

„Бси ли было ты прошле године у Ерфурту.“

„Я самъ ваше величество онда трипутъ видю.“

„Зашто ме онда убио ниси.“

„Зато, што сте онда момъ отечеству мало више слободы дали, и што самъ се надао, да ћете и миръ заключити.“

„Познаешъ ли ты Брутуса.“

„Има њ два; и последній умрѣо е за слободу.“

„Кодъ тебе се е нашао еданъ ликъ, кажи ми чји е.“

„Оно е ликъ мое најболѣ прїятельце, девојке, коју е мой добрый отаць усвою.“

„Какавъ човекъ можешъ ты бити, кадъ оћешъ оногъ человека да убѣшъ, когъ, као што си мало пре рекао, любишъ и почитуешъ.“

„Я слѣдуюмъ гласу мога срца.“

„Како си могао на ту нисао доћи, да мене у средни толики мои войника убѣшъ, и заръ се ниси надао, да ћешъ то тешко учинити моћи.“

„Мени е свеѣдно, кадъ самъ се већ рѣшио умрети, и чудо ми е како самъ јошъ живъ.“

„Шта бы вы радили, кадъ бы вамъ слободу као што желите дао.“

„Онда бы мой планъ было извршенъ — я бы се врагю мојой кући, и вы се небы за вашъ животъ бояли.“

Неки Историци и Хроници веле, да е Фридрихъ Штапс на последнѣхъ питањехъ, Наполеону ове речи рекао „Я бы мой животъ само донде штедию, докъ не бы какву годъ прилику добыю васъ убити; ерѣ, ко то учини тай нѣе учинио преступленѣ већ дужность?“

После испита, зовне Наполеонъ лекара и заповѣди му да тогъ младогъ человека, кои се усудио на нѣга поћи, испита, и увиди, да ли е онъ савршено здравъ. Докторъ е учинио по заповѣсти и никакавъ знакъ какве душевне слабости на нѣму примѣтио нѣе, кое ни могуће было нѣе, кадъ е човекъ здравъ быо.

Фридрихъ Штапс провео е два дана у обиталишту Жандарма, кои су се непрестаю око нѣга налазили. Онъ е одао замишљно доле горе по соби и често се е Богу молио. За ручкомъ, доносили су му и ножъ, кои е онъ врло ладно сматрао. Еданпутъ кадъ га е тако сматрао, хтеде му га Жандаръ отети, но онъ пруживши ножъ рекне му „небойте се, небу я самъ себи животъ одузети, ерѣ да самъ то чинити хтео, зацело се не бы на овако дѣло рѣшио.“

После едногъ дана, одкадъ е овај младић у затвору быо, почву топови грмити. „Та пуцњава означава миръ кои е данасъ заключенъ“ рекне еданъ одъ жандарма. „Немойте ме молимъ васъ варати“ одговори младић узлапренъ. — „Не, не, немойте сумњати, я вамъ истину кажемъ, миръ е зацело заключенъ“ одговори жандармъ.

Младића обузме радость и пролѣе сузе, на удивленѣ своју окружавајући га, кои никако одкако е затворенъ

сузу у нѣговомъ оку видели нису, и клечећи молио се Богу. Почемъ се неко време тако Богу молио, устане и радостно рекне „садъ нежалимъ да умремъ.“

Тогъ истогъ дана испытывали су га последнѣй путъ и гледали какогдѣ дознати, ели јошть ко ту нѣгову намеру знао и ели одъ кога наговоренъ быо. Али е то све залуду было. Онъ е тврдо остао при своимъ речма и судъ га осуди на смртъ. Сутраданъ поведу га на губилиште и при полазку замоли младићъ кашетана кои га е на губилиште водю, да га везана неводе, обећавши се да ће врло мирно ићи, кое му е кашетанъ и дозволио, али е и онъ свою речъ одржао, ерѣ е, као да на часть иде, мирно до места свое вѣчне куће дошао, и дошавши клекнуо е и трипутъ пре негъ што ће га убити задовољно викнуо „живю миръ, живила Нѣмачка.“

Колико бы болѣ и за Наполеона и за целу нѣгову породицу было, да е онъ у Шенбруну убѣенъ быо, него што е после овогъ догађая по другѣй путъ оженю се, признао е онъ самъ — Наполеонъ — кадъ е одвоенъ одъ своју свои подъ стражомъ на острову св. Елене последнѣ дане свога живота завршивао.

М р в и щ е.

(Вѣщина гласова) — Странаць еданъ запита у лудници едногъ уманутогъ, како е онъ дошао у лудницу? — Единоствено збогъ едногъ несаглашавања у мишню; одговори будала. — „Та е ли то могуће?“, запыта наново странаць. — „Цѣла истина, господине. Видите, я самъ казао, да су сви остали люди будале; сви пакъ важу напротивъ, да самъ я будала, и већина е гласова на жалость продрла.“

— Едногъ врло даровитогъ, али при томе и преко мѣре мршавогъ лѣкара у Лондону поздрави нѣговъ еданъ прїятель съ рѣчимъ: „Помози Богъ? прїятелю, шта ради твоя душа?“ — Зачућенъ збогъ овогъ питања одговори лѣкаръ своемъ прїятелю: „Одкуда дође моя грешна душа до толике чести, да се и за нѣно здрављъ пита?“ — „Јошть пыташъ!, па за шта ћу те упытати, — за твое тѣло нѣе више пытати вредно.“

— Еданъ младићъ, кои е врло сувъ и мршавъ быо, као каква мумия, нашао е едномъ на своемъ кревету написане слѣдуюће рѣчи: „Овде почиваю кости Г. Н.“

— Еданъ Живописаць, кои е радю на едномъ комаду, кои е имао представляти жалостно скончанѣ Милова Кротонскогъ (изъ старе грчке исторїе), сретне на сокаку едногъ человека исполинскогъ стаса и строя тѣлесногъ. Пошто се већ надивно нѣговомъ страшномъ изгледу и снажnymъ мишцма, предложи му онъ, да му послужи за образаць при довршеню горнѣгъ комада. Она грдосия на то пристане; ерѣ обећана му е была такова награда, коіой нѣе лако могуће было противстати. — Кадъ е отишао кући живописца, онъ се морао ту го нагъ свући и дати приковати за едну велику гвоздену алку, како бы сасвимъ приличю несрећномъ за грмъ привезаномъ Милову, кога су у томъ положеню дивльи зверови разтргли. На то рекне живописаць свое везаномъ исполину: „Садъ представите себи у мислима,

а да се еданъ раздраженый лавъ на васъ устремио, да васъ разтргне; чините уедно и сва напрезаня, коя бы у ономъ случаю чинили, кадъ бы у самой ствари били у подобной опасности, па бы се трудили, да се отмете.“ Живи образацъ чинио е одъ свое стране све, колико е годъ могао, но гле неволь, живописацъ ние никако био задоволянъ са усиљнимъ покретима и безъ икаквогъ израза двизаньмъ; и сва поученя была су узалудна. Наеданпутъ падне му особита една мысао на умъ. Онъ пусти изъ ланца свога великогъ и пакостногъ пса, и раздраживао га е на ядногъ везаногъ исполана. У томъ тренутку добило е нѣгово одбранително напрезань и двизань сасвимъ природни изразъ. Узхићени вѣштакъ отрчи къ својој мушечи, и докъ е свезани образацъ одъ страа гласно дерао и одъ пса отимао се, говорио е живописацъ радостно: „Изредно! о како е то дивно; молимъ васъ, продужите само јоштъ мало.“

(Графъ одъ Монте-Христо у Берлину.) — Пре некогъ времена ишао е по Берлину софилномъ уликомъ еданъ младъ у финомъ одѣлу човекъ, кои е мимопролазећимъ говорио, да е онъ графъ одъ Монте-Христо и да е онъ радъ сиротиньѣ помоћи: ово е обећань онъ одма и испуњавао, бацајући новацъ по сокаку. Мимопролазећи само су се сагнути требали, па да не само ситни новацъ, него и талире са земљъ купе. Овај благодѣтель сиротиньѣ обкруженъ био е наравно за кратко време одъ силне светине, коя се отимала, ко ће пре што уграбити. Они, кои су што заватили, извукли се непримѣтно изъ гомиле, но на нѣово место долазили су све нови пришелци; кои су такође хтели учинити употребленъ одъ племените издашности господина графа. Но овомъ просипаню новаца учиньѣ е на скоро край, будући се полиция збогъ гунгуле умешала и господина грофа за яку счепала; али и безъ полицие не бы за дуго траяла ова благородна издашность, будући нашъ графъ ние имао оно безбројно и неизмерно благо съ коимъ е списатель француски Дима обдарио юнака свога романа за нѣгово многогодишньѣ страдань у тавници, и будући е онъ одъ цѣлогъ свогъ малогъ капитала, кои е при себи имао, већъ скоро половину разтурно. У исто време посьтио е овај назови-графъ одъ Монте-Христо и едногъ тамошньгъ вишегъ реда свештеника, и казавши му свое прослављено по свету име, понудио му е новаца за подпомагань сиротиньѣ; но разумни свештеникъ, кои е одма познао, да съ пиянимъ човекомъ има посла, показао му е врата. Но при свемъ томъ онъ е опетъ у кућу нѣгову дошао, свою понуду повторио и текъ онда удало се, кадъ му е свештеникъ стао претити съ полициомъ. Онъ се противио полицайма, кои су га хтели уапсити. Кадъ е у полицију доведенъ, нашли су тамо збогъ нѣговогъ манитогъ владаня и збуньногъ говора за нуждно, подвргнути испиту нѣгове душевне силе. Апсенички лѣкаръ одма е казао, да е овај графъ одъ Монте-Христо яко напитокъ, и држао е за најболъ, да га оставе, да се добро испава. Графъ одъ Монте-Христо

заиста наскоро заспи, спавао е одъ 12 сати у подне чакъ до сутраданъ уютру мирно и непрекидно, и кадъ се пробудио, био е сасвимъ трезвенъ и савршено здравъ тѣлесно и душевно, о догађаима пакъ одъ прошлога дана остало му е само неко тавно и сасвимъ неразговетно сећань.

Графъ одъ Монте-Христо небиаше нико други, него неки келнеръ, по имену Карлъ Августъ Швенкинъ, кои е био у служби кодъ некогъ берлинскогъ пивара. На основу јучерашњи нѣгови поступака обтуженъ е онъ збогъ узнемириваня кућевногъ мира (кодъ свештеника) и збогъ противљеня полицији у извршаваню званичне нѣне дужности. Обтужени изявио е при испиту, да онъ о свима тимъ поступцима, за кое се онъ окривлюе, ништа незна, и да е онъ тога дана у станю крайнѣгъ пиянства био; онъ зна само то, да е тога дана пно много баварскогъ пива и рума, и да е при себи имао 70 и неколико талира. Тако е заиста и било, и будући е лѣваръ изявио, да е онъ савршено здравъ, то е онъ одъ сваке казни ослобођенъ, и то збогъ тога, што се нѣму као пияномъ ние ништа могло у кривицу приписати.

М а л и н е.

Човекъ ако ће и зао бити има у себи способность одъ зла престати и добаръ бити.

Постоянство безъ разума лако прелази у самовольство и тврдоглавство.

Срећни е стрпелывый човекъ у сиромаштву, него нестрпелывый у богатству.

Ко ние смиренъ неможе бити умѣренъ, ерѣ смиреніе рађа умѣреность, а гордостъ суету.

Ништа се мучније неприма него совѣтъ, а то зато, што сваки мисли да е у станю кога советовати, а не самъ туђъ саветъ примити.

Лепа е стваръ умети лепо говорити, но само кадъ езыкъ нетрчи предъ памећу.

Постати и престати највећи е законъ природе, и нема ничега, што е постало а да престати неће.

Гди ясно хвалећи се будала беседи, ту мударъ ћути.

Съ већиномъ людій тако е, као и са плодовима рѣђавогъ рода, ови потрулу пре него што сазру.

З а г о н е т к е.

Кое е животно најяче?

Гди се вода најскупљъ продае?

Шта расти изъ земљъ и све люде, одъ цара до просяка одваи?

Кое реке немаю ни капи воде?

С Умољавао се сви гг. пренумеранти да што пре изволе послати предплату баремъ за прошла три месеца. А тако исто и они нека изволе што пре послати, кои имаю за прошлу годину, давати.